

НАПРЯМ 6. МІЖНАРОДНЕ ПУБЛІЧНЕ ПРАВО. МІЖНАРОДНЕ ПРИВАТНЕ ПРАВО

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-359-3-59>

ПРОБЛЕМИ СПІВВІДНОШЕННЯ НОРМ МІЖНАРОДНОГО ТА НАЦІОНАЛЬНОГО ПРАВА

Дмитрук Ірина Миколаївна

кандидатка юридичних наук,

доцентка кафедри морського та господарського права

Національного університету кораблебудування

імені адмірала Макарова

м. Миколаїв, Україна

Визначаючи комплексний вплив на законодавство держав, міжнародне право концентрує в собі основоположні вектори розвитку суспільства в цілому. Проте така синергетика проявляється по різному. Між національним і міжнародним правом існують тісний взаємозв'язок і взаємодія. Міжнародне право акумулює досягнення національних систем права. Кожна країна самостійно вирішує, як тісно зв'язувати своє внутрішнє законодавство із нормами міжнародного права.

На сучасному етапі розвитку суспільства виокреслюється тенденція до нівелювання міжнародних норм, ігнорування взятих країнами на себе міжнародних зобов'язань. Така ситуація може пояснюватися зміною світового порядку, переходу до багатополярних точок впливу на світову економіку та взаємовідносин між країнами.

Не беручи до уваги нинішній стан цивілізаційного розвитку, з теоретичної точки зору, слід констатувати, що система національного права знаходиться під впливом міжнародного права. Підтвердженням цього тезису слугує прийняття ряду нормативно-правових актів, які відображають зміст основних принципів міжнародного права у будь-якій державі світу. Наприклад, в Україні діє ряд законів, зокрема: «Про міжнародні договори України» від 29.06.2004, «Про ратифікацію Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року, Першого протоколу та протоколів № 2, 4, 7 та 11 до Конвенції» від 17.07.1997, «Про ратифікацію Конвенції про доступ до інформації, участь громадськості в процесі прийняття рішень та доступ до правосуддя з питань, що стосуються

довкілля» від 06.07.1999 тощо. Саме внутрішні нормативні документи допомагають імплементувати міжнародне законодавство.

Важливе значення в даному випадку має норма права, як системоутворюючий елемент. Саме вона зумовлює різноманітні варіанти співвідношення правового регулювання відповідних суспільних відносин засобами міжнародного та національного права. Цей підхід дозволяє з'ясувати сутність усіх наявних на сьогодні доктрин співвідношення норм міжнародного та національного права, визначити їхні компоненти та зв'язки між ними.

Національне право (національна правова система) розглядається як конкретно-історична сукупність права (законодавства), юридичної практики та пануючої правової ідеології конкретної держави.

Міжнародне право (міжнародна правова система) – це правова система, що складається з принципів і норм, якими регулюються відносини між її суб'єктами – державами, міжнародними організаціями тощо.

Особливостями системи міжнародного права є те, що вона не входить до будь-якої національної системи права і не включає норм національного права [1].

Норма міжнародного права – це створене узгодженням суб'єктів формально визначене правило, яке встановлює для них права та обов'язки, існування яких забезпечується юридичним механізмом. Імплементация такого механізму до норм національного законодавства дає можливість приєднатися до певної міжнародної спільноти, виконати міжнародні правила.

Поняття співвідношення норм міжнародного та національного права визначено як складну історично сформовану, відносно стійку систему взаємодії, взаємовпливу та взаємозалежності різнопорядкових правил суспільнозначущої поведінки суб'єктів права.

Приписи, які містяться у галузях міжнародного і національного права, можуть бути поділені по різних підставах. Зокрема, слід звернути увагу на поділ норм на матеріальні та процесуальні. При правозастосуванні спочатку використовуються норми матеріального права, а потім використовуємо процесуальні правові норми. Також в теорії права виділяють процедурні норми, які існують і у конвенціях, а потім переносяться до національних законів.

На відміну від норм міжнародного права, національні норми істотно розрізняються між собою за юридичною силою. Вони застосовуються відповідно до ієрархії у тій же послідовності, що і нормативні правові акти, в яких вони містяться. Із цієї точки зору національні норми диференціюються у вигляді норм, які мають вищу юридичну силу, містяться у конституції, у національному законі, акті глави держави, підзаконному акті, рішенні суду тощо. Саме таким чином їх потрібно

застосовувати. Проте проблема співвідношення норм міжнародного і національного законодавства постає не в ієрархії, а в процесі імплементації міжнародних норм.

Імплементація – це перенесення (введення) у національне право норм і принципів міжнародних актів [2]. Тобто це певний процес, який здійснює держава для того, щоб виконати взяті на себе міжнародні зобов'язання. Реалізуючи ряд заходів, використовуючи апарат держави, країна забезпечує здійснення норм міжнародного права у рамках свого внутрішнього законодавства. Але питання постає у тому, які зусилля держава приділяє для впровадження таких правил поведінки, повністю чи частково (із застереженням) вона приєднується до міжнародних конвенцій, договорів, угод. Саме на цьому етапі видно співвідношення норм міжнародного та національного законодавства. Адже одного бажання держави замало, потрібно здійснювати конкретної дії, або утримуватися від них, в залежності від змісту конкретної міжнародної норми. Недостатня повна імплементація, потрібно проаналізувати, за допомогою якого нормативного акту така міжнародна норма була імплементована у внутрішнє законодавство країни. Також має значення, який міжнародний акт імплементується: міжнародний договір, конвенція чи інше.

Оскільки у більшості законів міститься стандартна формула, відповідно до якої, якщо міжнародним договором України встановлені інші норми, ніж передбачено даним законом, то застосовуються норми міжнародного договору [3]. З іншого боку, міжнародні договори застосовуються тоді, коли вони не суперечать Конституції України [4]. Отже, норми міжнародного договору, які стають внутрішнім законодавством України, мають пріоритет перед її законами, що не відповідає Конституції України. Ця колізія і досі вимагає вирішення.

Література:

1. Пилипенко В.П. Особливості механізму імплементації норм міжнародного гуманітарного права в національне законодавство. *Юридичний науковий електронний журнал*. № 1. 2021. С. 329–332.
2. Теорія держави і права. Підручник / О.Ф. Скаун. Київ: Алерта, 2021. 528 с.
3. Міжнародне публічне право: основи теорії: навчально-методичний посібник / Х.Н. Бехруз, С.С. Андрейченко, М.В. Грушко та ін. Одеса: Видавництво «Юридика», 2023. 252 с.
4. Міжнародне публічне право: Навч. посібник / За заг. ред. Теліпко В.Е. Київ: Центр учбової літератури, 2010. 608 с.